

6. Марченко О.Г. Модель педагогічної системи формування освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах профілю / О.Г. Марченко // Навчально-виховний процес : методика, досвід, проблеми: науково-методичний збірник. – Х.: Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2015. – № 2 (136). – С. 4-7.
7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Дистанционное обучение – обучение без границ // Хрестоматия человеческого фактора в авиации через призму безопасности полетов : В 2-х томах / под общ. ред. С.Д. Байнетова, сост. В.А. Пономаренко, Р.Н. Макаров. – М., 2010. – Т. 1. – С. 554-581.
9. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2010. – 456 с.
10. Мандражи О.А. Підготовка вчителів до інноваційної діяльності в системі методичної роботи загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.А. Мандражи; Нац. авіац. ун-т. – К., 2014. – 270 с.

О.Г. МАРЧЕНКО. МОДЕЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ В ВЫСШИХ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ АВИАЦИОННОГО ПРОФИЛЯ

Резюме. В статье доказана актуальность разработки теоретических основ инновационного развития военного образования в Украине. Представлена модель педагогической системы формирования инновационной образовательной среды высших военных учебных заведений авиационного профиля. Обоснована целесообразность и раскрыто содержание концептуально-целевого, содержательного, технологического, управленческого, результативного блоков модели. Показана сервисная поддержка и функции инновационной образовательной среды высших военных учебных заведений авиационного профиля.

Ключевые слова: инновационная образовательная среда, высшее военное учебное заведение, модель, педагогическая система

O.G. MURCHENKO. THE MODEL OF PEDAGOGICAL SYSTEM OF FORMATION OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF AVIATION PROFILE

The summary. The article proved the relevance of the development of theoretical justification of the military bases of innovative development of education in Ukraine. The model of pedagogical system of formation of an innovative educational environment of higher military educational institutions of aviation profile. Expediency and disclosed the contents of conceptually-oriented, informative, technological, managerial, productive units of the model. Shown service support functions and innovative educational environment of higher military educational institutions of aviation profile.

Key words: innovative educational environment, higher military educational institution, a model educational system

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. Ю.В. Пелех.

Одержано редакцією 26.01.2016 р.

УДК: 378

Н.В. ПОЛЮХОВИЧ, Н.О. ОСТАПЧУК

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІКИ ДО ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Резюме. У статті зосереджено увагу на дослідженні поняття «мотивація» та її формування у майбутніх учителів економіки до вивчення інформаційно-комунікаційних технологій. Зазначено, що на процес вивчення інформаційно-комунікаційних технологій майбутніми вчителями економіки позитивно впливатиме використання фахово спрямованих задач. Наведено фактори, що впливають на формування мотивації майбутніх учителів економіки до вивчення та застосування у своїй майбутній професійній діяльності інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: мотивація, майбутні вчителі економіки, фахово спрямовані задачі, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Реформування та модернізація вищої освіти на сучасному етапі базується на інтенсифікації навчального процесу, запровадженні інноваційних та інформаційних технологій тощо. Однак потрібно врахувати не лише наявність зазначених нововведень у навчальних програмах, а й забезпечити належне їх сприйняття майбутніми фахівцями. Як показує практика, сьогоднішній студент детально опрацює не весь навчальний матеріал, а більш акцентує свою увагу на тих знаннях, які на його думку є прямо пов'язані з майбутньою професійною діяльністю.

© Н.В. Полухович, Н.О. Остапчук, 2016

Якщо говорити не про фахові дисципліни, то тут виникає потреба додаткової активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Крім того, потрібне грамотне та гармонійне запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у вивчення різних навчальних дисциплін, що зазначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [6]. Це, у свою чергу, забезпечить удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Таким фактором, що спонукає людину до діяльності та надає цій діяльності осмислення, сьогодні виступає мотив [4, 75].

Аналіз досліджень і публікацій. Хоча проблема мотивації діяльності людини, в тому числі й навчальної, сьогодні є широко обговорюваною в наукових колах, проте вона і залишається однією з найбільш складних та мало розроблених. Багато видатних психологів та педагогів приділили увагу дослідженню проблем мотивації навчально-пізнавальної діяльності: І.І. Ільєсов [7], Ю.М. Красюк [3], І.В. Малафіїк [4], А.К. Маркова [5], А.Х. Маслоу, В.О. Сластьонін [10] та ін. Проте залишаються мало розробленими проблеми формування мотивації майбутніх учителів економіки щодо застосування ІКТ, як засобу вирішення професійних та фахових задач.

Постановка завдання. З огляду на це ставимо за мету розкриття факторів, які забезпечать формування мотивації майбутніх учителів економіки до вивчення інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Під мотивом у психології розуміють певні переживання, які спонукають до певних дій [7, 166]. При організації навчальної діяльності на її різних етапах основними можуть виступати різні мотиви, адже з кожним етапом діяльність змінює своє цілепокладання, що називають «дрейфом» мотивів [374, 31].

І.В. Малафіїк [4, 75-76] виділяє два види мотивів: *пізнавальні*, пов'язані зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання; *соціальні* мотиви пов'язані з різноманітними соціальними взаємодіями школяра з іншими людьми.

Автори підручника [8] виділяють зовнішню та внутрішню мотивацію, а Л.В. Гутікова [2, 184-186] додає ще процесуальну. Вона визначає внутрішню мотивацію як схильність студента до наукової роботи, яка піддається впливу із використанням різних активних форм і методів навчання. Зовнішня мотивація має на увазі залежність професійної кар'єри від результатів наукової роботи або навчання у ВНЗ. Процесуальна мотивація припускає розуміння студентом корисності виконуваної роботи: підготовка студентських науково-практичних конференцій тощо.

У праці під редакцією В.А. Сластєніна [10] зазначено, що соціальна позиція педагога виростає з тієї системи поглядів, переконань і ціннісних орієнтацій, які були сформовані ще у ЗНЗ. У процесі професійної підготовки на їх базі формується мотиваційно-ціннісне відношення до педагогічної професії, цілей і засобів педагогічної діяльності. Мотиваційно-ціннісне відношення до педагогічної діяльності в найширшому її розумінні зрештою виражається в спрямованості, що становить ядро особистості учителя. Також підкреслюється, що педагогічна професія вимагає подвійної підготовки – особистісно-спрямованої та спеціальної [10, 9].

Основною метою мотивації виступає підтримка позитивного відношення, інтересу до навчання. І це є одним із головних факторів успішного навчання. Проте дуже часто, будучи у позитивному психологічному настрої, студенти мають проблеми у навчанні [9], а тому виникає необхідність додаткової мотивації студентів. І найкращим рішенням цієї проблеми слугуватиме гармонійна побудова навчального процесу з використанням у ньому широких можливостей ІКТ для вирішення професійних та фахових задач.

Отже, вище сказане дає можливість зробити висновок про те, що мотивація майбутнього вчителя – це задоволення його соціальних та особистісних потреб у професійній діяльності, у тому числі й тих, які пов'язані з використанням широких можливостей ІКТ.

Виділяють наступні умови, що сприяють формуванню у студентів позитивних мотивів до навчання:

- усвідомлення найближчих і кінцевих цілей навчання;
- усвідомлення теоретичної і практичної значущості засвоєваних знань;
- емоційна форма викладу навчального матеріалу;
- демонстрація «перспективних ліній» у розвитку наукових понять;
- професійна спрямованість навчальної діяльності;
- вибір завдань, що створюють проблемні ситуації у структурі навчальної діяльності;
- наявність допитливості і «пізнавального психологічного клімату» у навчальній групі [1, 266].

До питання формування мотивації у сфері ІКТ варто підходити комплексно, адже інформаційні технології в освіті традиційно розглядаються як предмет дослідження, як засіб навчання або як інструмент для автоматизації навчально-пізнавальної діяльності.

Для виявлення мотивації до навчання потрібно проводити комплексне спостереження та дослідження розвитку мотиваційної сфери кожного окремого студента, починаючи з першого заняття. Це, у свою чергу, дозволить вчасно відкоригувати подальшу мотивацію студентів, беручи до уваги їх погляди на вивчення ІКТ.

Як зауважує В.Д. Щадриков, процес використання ІКТ на уроці уже само собою впливає на формування мотиваційної сфери, адже «мотивація організовує цілісну поведінку, підвищує працездатність, активність, впливає на формування мети та вибір шляхів її досягнення» [12, 31]. Проте мотивація, яка стимулюється за допомогою ІКТ, не повинна відбуватись лише за рахунок цікавості до самого комп'ютерного засобу [9]. Вона

повинна здійснюватись за рахунок його можливостей для вирішення конкретних професійно орієнтованих задач, що визначить не лише актуальність майбутньої професійної діяльності, а й перспективу її розвитку, використання в ній інноваційних методик викладання через застосування комп'ютерної техніки.

Важливого змісту під час навчання ІКТ набувають змістові мотиви, які є умовою підтримання інтересу до навчальної дисципліни [3]. Тому зміст навчальної дисципліни потрібно формувати згідно з наступними вимогами:

- студенти повинні відчувати прагнення до здобуття нових знань через невдоволення тими знаннями, уміннями та навичками, якими вони уже володіють;
- студенти повинні чітко розуміти зміст нових понять;
- студенти повинні бути готовими до встановлення взаємозв'язків між новими та отриманими раніше поняттями;
- нові знання, які пропонуються для вивчення, повинні бути кориснішими та перспективнішими від попередніх.

Отже, зміст та методика навчальних курсів повинні орієнтуватися на майбутню професійну діяльність. Оскільки майбутні вчителі економіки працюватимуть у загальноосвітніх та інших навчальних закладах економічного профілю, то для цього було проаналізовано навчальні програми з напрямків вивчення ІКТ у школі. Встановлено, що при вивченні економічних задач у ЗНЗ учнями використовуються технології для розв'язування фахових економічних задач. Засобом для їх вирішення пропонують використовувати програмний засіб загального призначення MS Excel та його вбудовану мову програмування Visual Basic for Applications (VBA). Вибір програмного забезпечення саме загального призначення у даному випадку виправдовується таким чином, що при вступі до економічного ВНЗ ці знання будуть вдосконалюватися. Це підтверджено аналізом навчальних планів економічних ВНЗ, у яких встановлено наявність курсів із вивчення MS Excel та VBA. У свою чергу аналіз навчальних планів білоруських економічних ВНЗ підтверджує, що використання програмних засобів загального призначення, в тому числі MS Excel, є базою для вирішення економічних задач під час підготовки не лише економістів, а й викладачів у зарубіжних ВНЗ.

Оскільки учні – майбутні студенти використовують засоби ІКТ для вирішення економічних задач, то виникає природна потреба відповідної підготовки вчителів. Хоча курси з використання ІКТ при вирішенні фахових задач у ЗНЗ викладають вчителі інформатики, то «як бути у цій ситуації вчителю економіки, коли учні знають більше за нього?». Виникає природна потреба у наявності відповідних знань і в учителя економіки, що не лише дозволить підвищити його професійний рівень, а й рівень викладання фахово спрямованих дисциплін через проведення інтегрованих уроків.

У праці О.В. Струтинської [11], пов'язаній з підготовкою майбутніх учителів економіки, досліджується мотиваційна сфера старшокласників через вивчення курсу «Інформаційні системи і технології (ІСІТ) в економіці». До них відносяться:

- можливість засвоєння нових знань, оволодіння навичками використання ІСІТ, що використовуються в різних галузях економіки;
- можливість оволодіння освітніми технологіями для подальшого їх використання у майбутній професійній діяльності (системи дистанційного навчання, спеціалізовані програмні засоби (ПЗ));
- можливість самостійно вирішувати професійно спрямовані завдання з використанням ІСІТ;
- можливість здійснення комп'ютерного моделювання складних економічних процесів, їх аналізу, прогнозування тощо;
- можливість застосування раніше набутих знань з економіки, інформатики і математики при розв'язуванні конкретних економічних задач з використанням ІСІТ [11, 35].

Наведена вище мотивація стосується вивчення готових інформаційних систем та ПЗ, яких на сьогодні є досить велика кількість і лише деякі з них є вільно поширюваними. Крім того, вивчення значної кількості ПЗ не призведе до підвищення якості підготовки, а лише перевантажить її знаннями. Цю проблему у своєму дисертаційному дослідженні намагалась вирішити О.В. Струтинська [11], яка запропонувала використовувати для вирішення ряду економічних задач фінансового аналізу педагогічний програмний засіб (ППЗ) власної розробки – «Фінансовий аналіз та оптимізація».

У Рівненському державному гуманітарному університеті для майбутніх учителів економіки було введено два навчальні курси («Технології офісного програмування (ТОП)» і «MS Excel і VBA в економіці та фінансах»), які відповідають основним вимогам майбутнього щодо вмінь учителя вносити інновації у навчальний процес. При вивченні зазначених курсів мотивація розширюється завдяки отриманню нових можливостей, які стосуються розробки власних ППЗ через вивчення розширених можливостей MS Office. До них віднесемо:

- можливість автоматизації часто повторюваних операцій під час виконання обрахунків;
- можливість розв'язування фахових задач ускладненого змісту, які не можна вирішити стандартними засобами, через використання можливостей VBA;
- можливість створювати власні ППЗ як навчального, так і педагогічного призначення, а саме: автоматизація розв'язування економічних задач, електронні класні журнали у вигляді баз даних з можливістю автоматичної побудови різноманітних звітів, тестові оболонки для контролю якості знань учнів тощо;
- можливість налаштувати програмні засоби, що використовують мову програмування сумісну з Basic.

Висновки. Отже, підвищення мотивації під час вивчення курсів «ТОП» та «MS Excel і VBA в економіці та фінансах» не лише забезпечить стійкий інтерес до вивчення ІКТ, а також до здобуття студентами фахових знань, адже забезпечує їх новими технологіями отримання знань. Завдяки цим та раніше освоєним технологіям майбутні вчителі матимуть можливість вибору ПЗ та зможуть власноруч розробляти власні ППЗ, чим підвищать інтерес до навчання та мотивацію учнів. Завдяки цьому, як у вчителів так і у їх вихованців формуватиметься прагнення до постійного самовдосконалення, що призведе до навчання протягом усього життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2002. – 512 с. – (Серия «Мастера психологии»).
2. Использование информационных образовательных технологий и электронных средств обучения в вузе: материалы научно-метод. конф. / отв. ред. В.А. Снежицкий. – Гродно: ГрГМУ, 2011. – 272 с.
3. Красюк Ю.М. Методика навчання інформатики студентів економічних спеціальностей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / Ю.М. Красюк. – К., 2004. – 20 с.
4. Малафійк І.В. Дидактика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.В. Малафійк. – К.: Кондор, 2005. – 397 с.
5. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: пособ. для учит. / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1983. – 96 с.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
7. Овладение учащимися научными понятиями как проблема педагогической психологии // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии; под ред. И.И. Ильева, В.Я. Ляудис – М.: Моск. ун-т, 1980. – С. 161-186.
8. Педагогика: педагогические теории, системы, технологии: учеб. для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / С.А. Смирнов, И.Б. Котова, Е.Н. Шиянов [и др.]; под ред. С.Л. Смирнова. – [4-е изд., испр.]. – М.: Академия, 2001. – 512 с.
9. Преподавание в сети Интернет: учеб. пособ. / отв. ред. В.И. Солдаткин]. – М.: Высшая школа, 2003. – 792 с.
10. Слостенин В.А. Педагогика: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Слостенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; под ред. В.А. Слостенина. – М.: Академия, 2002. – 576 с.
11. Струтинська О.В. http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwabr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21COLORTERMS=0&S21STR= Методика навчання інформаційних систем і технологій майбутніх учителів економіки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О.В. Струтинська. – К., 2010. – 294 с.
12. Щадриков В.Д. Психология деятельности и способности человека: учеб. пособ. / В.Д. Щадриков. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Логос, 1996. – 320 с.

Н.В. ПОЛЮХОВИЧ, Н.А. ОСТАПЧУК. ФОРМИРОВАНИЕ МОТИВАЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ЭКОНОМИКИ К ИЗУЧЕНИЮ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Резюме. В статье сосредоточено внимание на исследовании понятия «мотивация» и ее формирования у будущих учителей экономики к изучению информационно-коммуникационных технологий. Отмечено, что на процесс изучения информационно-коммуникационных технологий будущими учителями экономики положительно влияет использование профессионально направленных задач. Приведены факторы, влияющие на формирование мотивации будущих учителей экономики к изучению и применению в своей будущей профессиональной деятельности информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: мотивация, будущие учителя экономики, профессионально направленные задачи, информационно-коммуникационные технологии.

N.V. POLYUKHOVYCH, N.O. OSTAPCHUK. FORMATION OF FUTURE TEACHERS MOTIVATION TO STUDY ECONOMIC INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

The summary. The article focuses on the study of the notion of «motivation» and its formation in future teachers of economy to study Information and Communication Technologies. It is noted that the process of learning ICT by future teachers positively influence the economy using professionally designed tasks. It is proved there are factors that influence the formation of the future teachers of economics motivation to study and use in future information and communication technologies.

Key words: motivation, future teachers of economics, professionally directed tasks, information and communication technology.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. І.С. Войтович.

Одержано редакцією 11.02.2016 р.